

Vinterbælgsæd

af Jesper Hansen

I forsøget på at finde frem til måder at producere protein i Danmark er fokus blevet vendt mod vinterbælgsædsarterne vinterhestebønne, vinterærter og vinterlupin. Den umiddelbare fordel ved dyrkning af disse kan være en tidligere udvikling i foråret og forsommeren. Det vil forhåbentlig betyde mindre risiko for betydende skadevirkning som følge af luseangreb. Luseangreb er ofte det helt store problem i vårarterne inden for hestebønne og ærter. Den første opgave bliver at finde sorter, der kan overvintrere under danske forhold.

I efteråret 2008 og efteråret 2009 blev der derfor anlagt en række forsøg, hvor de tre arter indgik. Da vi i Danmark har meget få erfaringer med disse arter, var der desuden indføjjet to såtidspunkter i efteråret 2009.

I efteråret 2008 blev der anlagt 4 forsøg med de tre vinterbælgsædsarter til høst 2009. Forsøgene blev desværre først sået omkring den 1. november. Dette er meget sent. For at kompensere for det sene såtidspunkt blev udsædsmængden hævet væsentligt.

I alle fire forsøg udvintrede lupinerne (Lumen). Ærterne (Lucy) overvintrede i to af de fire forsøg, mens hestebønnerne (Wizard) klarede sig i tre af forsøgene. Ærterne blev høstet ultimo juli og udbyttet var hhv. 6,3 og 20,1 hkg pr. ha. Hestebønnerne blev høstet i to af de fire forsøg. I det ene forsøg var bønnerne præget af tørke og de blev høstet allerede den 7. august. Udbyttet var her kun 12,4 hkg pr. ha. Det andet forsøg blev hø-

stet ca. en måned senere med et udbytte på 35,5 hkg pr. ha.

Ovenstående forsøg blev anlagt igen i 2009 til høst 2010. Forsøget blev anlagt på 5 lokaliteter med to såtidspunkter og med nye sorter i forhold til året før. De tre sorter var Hiverna vinterhestebønner, James vinterærter og Clovis vinterlupin. Såtidspunkterne var hhv. primo oktober og medio oktober. Kun et af forsøgene blev høstet.

De øvrige forsøg udvintrede helt eller delvist. Ærterne klarede overvintringen bedst af de tre arter, mens lupinerne udvintrede i alle forsøgene. Overvintringen af hestebønnerne varierede fra lokalitet til lokalitet. Nogle steder udvintrede de stort set fuldstændigt uafhængig af såtidspunkt, mens der i nedenstående forsøg (tabel 1) var næsten 100% overvintring af både ærter og hestebønner. Forklaringen på den fine overvintring er formentlig, at marken hvor forsøget var placeret lå godt beskyttet af læhegn ol.

I det følgende vil kun det forsøg, der klarede vinteren blive omtalt. Plantetal fremgår af tabel 1. Der blev ikke konstateret betydende angreb af svampesygdomme i forsøget. Forsøget er radrenset en gang. I ledet med ærter sået den 2. oktober er der registreret mange kamiller.

Som det eneste af de fem anlagte forsøg var der her en meget fin overvintring af både ærter og hestebønner. Der er optalt flere hestebønneplanter i foråret end i efteråret.

Tabel 1. Oversigt over udbytter i et forsøg med vinterbælgsædsarterne hestebønner, lupiner og ærter. Foreløbige resultater fra Landsforsøg 2010. Endelige resultater kan derfor afvige.

Afgroede	Såning dato	Plantetal efterår	Plantetal forår	Kamille % dækning	Høst dato	Vand %	Udbytte hkg/ha
Ærter		105	102	38	4. aug.	26.6	40.7
Lupiner	2. okt.	88	0	-	-	-	-
Hestebønner		61	60	12	8. sept.	18.1	70.0
Ærter		108	106	12	4. aug.	25.4	47.7
Lupiner	15. okt.	89	0	-	-	-	-
Hestebønner		40	52	13	8. sept.	18.4	57.9



Billede 1. Vinterærter James. Bemærk den meget fine bælg sætning. Foto: Inger Bertelsen, Videncentret for Landbrug.

Det skyldes formentlig, at der ikke er optalt nøjagtigt samme sted i parcellen.

Ærterne blev høstet med over 25% vand den 4. august. Det skyldes formentlig at man med udsigt til længerevarende regn valgte man at fremskynde høsten, selvom ærterne ikke var helt modne på det tidspunkt. Hestebønnerne blev høstet den 8. september med ca. 18% vand. Hvis vejret havde tilladt det, kunne de have været høstet i slutningen af august. Udbyttet er meget fine og viser med al tydelighed de to arters potentiale.

Som det ses af tabel 1 har udbyttet i ærterne været højest ved det sene såtidspunkt, hvilket kan overraske. En forklaring på dette kan være, at der var væsentligt mere ukrudt i de tidligt såede parceller, især kamiller. Forskellen er dog ikke statistisk sikker. For hestebønnernes vedkommende har udbyttet i de tidligt såede været væsentligt højere. Forskellen er her statistisk sikker.

Hvis man kan forvente at høste mellem 50 og 70 hkg hestebønner pr. ha hvert år, ville vi ikke have nogen problemer med at råde alle til at dyrke dem. Desværre må vi sige, at den store usikkerhed, der er omkring overvintringen, betyder at vi endnu ikke kan anbefale en generel dyrkning. Det vil være en individuel vurdering.

Vinterærternes gode takter ser lovende ud. De klarede vinteren de fleste steder, og har i to af forsøgene givet et fint udbytte. Ulemper med den sort, der har været afprøvet i år, er at den er meget lidt konkurrencedygtig overfor ukrudt. Den er desuden meget blødstrået og kan derfor blive vanskelig at høste. En relativ tidlig høst kan måske kompensere for dette.

Tyske forsøg har vist at vinterærter i blanding med vintertriticale gav et højere udbytte end når de blev dyrket i renbestand. I en blanding med 40 ærteplanter og 150 triticaleplanter pr. m², blev ærteudbyttet næsten dobbelt så højt, som hvor ærterne var sået i renbestand. Der er ingen forklaring/teori om årsagen til det store merudbytte i blandingen. Triticale gav ca. 5 hkg pr. ha i blandingen.

Konklusion

Vinterærter og vinterhestebønner har et højt udbyttepotentiale.

Stor risiko for udvintring af hestebønner.

Vinterærterne har vist den bedste overvintringsevne.

Vinterlupin Clovis egner sig ikke til danske forhold.

Dyrkning af vinterbælg sæd kræver yderligere afprøvninger under danske forhold.

Vinterærter i blanding med vintertriticale bør afprøves.

